

Bohccobiergu ja niesteboazuskinke – giellaoččodeaddji máná goallosubstantiivvat

JOHANNA JOHANSEN IJÄS

Sámi allaskuvla

Artihkal guorahallá ovttá vuollel golmmajahkásaš máná goallosubstantiivvaid morfologalaš ráhkadusa. Vuosttaš goallossánit leat registrerejuvvon ovda- ja árramorfologijja gaskasaš sirdásanmuttus go mánná lei jagi ja ovcci mánu boaris, ja morfologalaččat dábálaččamus goallosubstantiiviippat ihtet máná gillii vuollel bealgoalmmátjahkásažžan. Buot goallosubstantiivvat leat vuollálasti sánit. Eanas dain leat endosentrálaččat, muhto soames eksosentrálaš sánit leat maid registrerejuvvon. Mearusoassin lea dábálaččat ovttalesemat substantiiva, muhto mearusoassi sáhttá maid leat ráhkaduvvon guovtti substantiivvas, dahje dat sáhttá leat jogo ovttalesemat advearba, adjektiiva dahje eará giela sátni. Mearusoassi lea eanas sániin ovttaidlogu nominatiivvas, muhtun sániid mearusoassin lea ovttaid- dahje mánggaidlogu genetiivahápmi. Mearusoassetiippaid dávjodat mánnái hubmojuvvon gielas korrelere goallossátnetiippaid ihtinortnegiin ja dainna man ollu gudege goallossátnetiippa sánit adnojuvvojit.

Fáddásánit: giellaoččodeapmi, morfologijja, sátneráhkadeapmi, goallosteapmi, goallosubstantiiva, davvisámegiella

1. Álggahus

Mánná dadjagoahtá ovttaskas sániid dábálaččat sullii jahkásažžan. Guorahallan man vuodđun lei guovttegielat sámi máná giellamateriála, čájehii ahte máná sániin leat giellaoččodeami álgomuttus dábálaččat guokte stávvala, ovdamearkka dihte *áhčči*, *spábba* ja *čáhci*, muhtumin dušše okta, nugo *gea*, *gáv* 'skávli' (gč. Ijäs 2004: 124, 128).¹ Birrasiid beannotjahkásažžan, go mánná máhttá dadjat sullii 50 sáni, son ovttahttigoahtá sániid gihppun, ovdamearkka dihte ná: *biigá galm-mas*. Dalle son oahppagoahtá mot sániiguin ráhkada guhkit ovttagaid ja viidida dainna lágiin iežas vejolašvuodaid gulahallat earáiguin. (Gč. omd. O'Grady 2005: 80–83; Rowland 2014: 80.) Vai nagoda ságastallat buorebut earáiguin, mánná dárbbasa maid eambo ovttaskas sániid. Go muhtun diŋggaid namahusat leat goallossánit, de mánná galgá maid oahppat dadjat ja atnit sániid mat leat ráhkaduvvon guovtti leksemas. Dat ahte mánná goallosta sániid dakkár leksikála ja fonologalaš ovtadahkan mas lea cealkagis iežas doaibma, lea máná vuosttaš

1 Sámegelelain oaivvildan dán čállošis davvisámegiela.

lávki sátneráhkadanvuogádaga očcodeapmái. Goallostemiin mánná sáhtttá maid dárbbu mielde ráhkadit ođđa sániid maid ii leat gullan earáin.

Dán čállošis guorahalan vuollet golmmajahkásaš máná goallossubstantiivvaid morfologalaš ráhkadusa. Čielggadan guđe morfologalaš ovdánanmuttus goallossubstantiivvat ihtet máná gillii, makkár morfologalaš ráhkadus dain lea ja makkár fáktorat daid očcodeapmái sáhttet váikkuhit. Čálloša oppalaš ulbmilin lea guorahallat viidáseappot sáme giela morfologii ja morfofonologii očcodeami (gč. Ijäs 2011; Baal 2009; Bals 2004) ja dainna lágiin searvat dakkár gielaide veardádalli guorahallamii main lea girjás morfo(fono)logiija. Čáluš sáhtttá maid leat mielde nanneme váhnemiid ja eará rávesolbmuid gielalaš diđolašvuoda ja váikkuhit dasto sin giellageavaheapmái ja dakko bokte mánáid giellaovdáneapmái.

Guorahallan vuodđuduvvá ovttá guovttegielat Norgga beale máná ja su áhči ságastallamiidda mat leat báddejuvvon videogovvenapparáhtain 2000-logu gaskkamuttus go mánná lei agis 1;8–3;0. Máná vuosttašgielat leat sáme giella ja suomagiella, ja su bajásšaddanbirrasa váldogiella lea sáme giella. (Máná ja su bajásšaddanbirrasa gielladili birra, gč. Ijäs 2011: 45–49.) Giellamateriála lea oktii buot 14'26 diimmu, ja dat lea transkriberejuvvon ovddit dutkamusa (Ijäs 2011) várás. Dán guorahallama várás lean čoaggán transkripsuvnnain buot sáme giela goallossubstantiivvaid maid mánná ja su áhčči atniba, ja dasto kodifiseren ja analyseren daid.

Goallossániin oaivvildan dás leksikála ja fonologalaš ovttadaga mii lea ráhkaduvvon guovtti leksemas, nugo *rukkses+miessi*, *rukksesmiese+náhkki*, *rukksesmiesenáh+beaska*, *gusa+guoppar* ja *rukkses+gusaguoppar*. Dákkár ovttadat galgá doaibmat cealkagis oktan sátnin ovdamearkka dihte nu ahte dan osiid gaskii ii sáhte lasihit eará elemeanttaid: **rukkses dát miessi* (vrd. *dát rukksesmiessi*), *ruksešhanmiessi (vrd. *ruksešmiessihan*). (Goallossáni definišuvnna problematikkas, gč. omd. Lieber & Štekauer 2009: 4–14.)

Goallossátnin anán dán artihkkalis buot sániid maid jovssushápmi lea goallossátni. Dát máksá dan ahte vaikko gihppu mii lea ráhkaduvvon guovtti sánis, ii deavddášege dás namuhuvvon kriteraid, de dat lohkkajuvvo goallossátnin jus dat lea rávesolbmuidgielas goallossátni. Ovdamearkka dihte vaikko mánná dadjá sáni *vilgesvuostá* guvttiin váldodeattuin: *vilges vuostá*, de rehkenastán dan dás goallossátnin dannego dan jovssushápmi lea goallossátni.

Máná gii šaddá bajás mánggagielat servodagas, atná iešguđetlágán sivaidda geažil dábálaččat eambo go ovttá giela sániid. Ovdamearkka dihte lea dábálaš ahte sámi mánná atná sáme giela humadettiin maiddá eará giela(id) sániid. Dán

guorahallama máná giellamateriálasge leat eará gielaid go sámegiela goallossániit, muhto dás giedáhalan dušše sámegiela goallossániid. Sámegiela goallossátnin anán dás dakkár sániid maid máná geavaha go humada sámegielat ságastallanguimmiin ja main unnimusat vuodđooassin lea sámegiela sátni, nugo *gáfegohppu* ja *bruktrámbuvri* 'adnonbierggasrámbuvri'. Vuodđooassin sáhtta leat maid eará giela sátni mii lea sajáiduvvan, dahje sajáiduvvame, sámegiela muhtun variántta hupmangillii. Ovdamearkka dihte *eappellillimehu*-sáni vuodđooassi *pillimehu* 'sáktadoassa mas lea juhkanbohcci; sákta mii lea diekkár doasa siste' lea sajáiduvvan mángga Suoma beale sámegielaga njálmmálaš sámegillii. Mángii sáhtta liikká leat váttis geassit čielga ráji goas eará giela sátni lea sajáiduvvan sámegillii ja goas fas ii.

Goallossániid oamasteapmi gáibida mánás mánggalágán giellamáhtu. Sámegielat máná galgá oahppat dadjat sániid main leat eanet go guokte stávvala maŋŋála, dannego goallossubstantiivvain leat dábálaččat unnimusat njeallje stávvala, muhtumin dušše golbma. Máná galgá maid oahppat dovdat sániid deaddogas-kavuodaid vai máhtta earuhit goallossániid ja sátnegihpuid. Dasa lassin máná galgá oahppat válljet mearusoasi hámi, ovdamearkka dihte nominatiivva- ja genetiivvahápmásaš mearusoasi gaskka, nugo sániin *guollegáhku* ja *guolevuodja*. Máná galgá maid oahppat dovdat mearusoasi oatnuma eavttuid vai nagoda buvttadit goallossániid main lea seammalágán ráhkadus go rávesolbmuidgielas. Mearkkašumi dáfus máná galgá nagodit ipmirdit leksikálašuvvan goallossániid, nugo *bieggaoaivi* ja *njoammelhiitta*, ja maidái goallossáni osiid semantihkalaš gaskavuodaid, nugo mearusoasi ja vuodđooasi gaskavuoda ovdamearkka dihte dáin sániin: *šukkoládegáhku* ja *riegádanbeaigáhku* (gč. Berman 2009: 299–301).

2. Goallossániid oččodeami dutkamušat

Goallossániid oččodeapmi lea guorahallojuvvon eanemusat indoeurohpalaš gielain, nugo engelas-, duiskka-, ruoŋa- ja fránsskagielas, ja hebreagielas (gč. omd. Clark ja earát 1985; Nicoladis 2002; Dressler ja earát 2010; Mellenius 1997; Berman 2009). Dressler ja earát (2012) veardidit goallosteami ja diminutiivvaid oččodeami typologalaččat iešguđetlágán gielain ja konkluderejit ahte mánái hubmojuvvon giela (eng. *child directed speech*) oppalaš typologalaš ráhkadus váikkuha unnán – jus oba váikkuhage – goallossániid oččodanahká. Giela sojahanmorfologiija ja sátneráhkadeapmi sáhttet oččoduvvot goabbat ládje dannego dat sáhttet leat typo-

logalaččat hui iešguđetlágánat. Jovssusgiela goallostanmorfologiija valljiges (eng. *morphological richness of compounding*) váikkuha čielgasit dasa goas goallossánit ihtet máná gillii: mađe eanet goallostanmorfologiija gielas lea, dađe árabut mánná oččodišgoahtá goallossániid. Ovdamearkka dihte germánalaš gielain goallossánit mat leat ráhkaduvvon guovtti substantiivvas, sáhttet ihtit máná gillii morfologiija oččodeami árra muttus oktanaga sojahanmorfologiijain ja diminutiivvaiguin. Nubbi dehálaš fáktor lea mánnái hubmojuvvon giella. Váhnema goallossániid ja goallossátnetiippaid lohku váikkuha dasa man ollu ja makkár goallossániid mánná atná. Eará fáktorat mat váikkuhit goallossániid árra oččodeapmái, leat goallossániid morfotávssalaš čađačuovgivohta (eng. *morphotactic transparency*) ja pragmahtalaš dárbbut. (Dressler ja earát 2012: 250–259.) Berman (2009: 318) namuha ahte goallossáni morfologalaččat álkes struktuvra ja goallossáni osiid semantihkalaš čađačuovgivohta sáhttet leat dehálaš fáktorat goallossániid oččodeami árra muttus.

Sámegiela ja eará suoma-ugralaš gielaid goallossániid oččodeamis eai leat vuđolaš dutkamušat, muhto Argus ja earát (2014) veardidit este-, suoma- ja davvisámegiela mánáid goallossubstantiivvaid oččodeami. Guorahallamis boahtá ovdan ahte goallossubstantiivvat ihtet este-, suoma- ja sámegiela mánáid gillii jogo ovdamorfologalaš muttu loahpas dahje árramorfologalaš muttu álggus agis 1;5–1;10 ja ahte álggos mánná oččoda goallossubstantiivvaid maid osiin lea semantihkalaččat čađačuovgi gaskavuoha.² Guđege giela goallossániid mihtilmas iešvuodat ihtet juo árrat máná gillii, ja mánná ráhkada iežas giellaipmárdusa vuđul maid odđa goallossániid. Este- ja ruoššagiela veardádalli dutkamuš (Argus & Kazakovskaya 2013) čájeha maiddá mot goallossániid dávjodat, produktivitehta, čađačuovgivohta ja ovttagardánvuoha rávesolbmuidgielas váikkuhit dasa mot mánná oččoda goallossániid.

Goallossubstantiivvaid oččodeami guorahallan typologalaččat iešguđetlágán gielain lea jođus prošeavttas man namma lea *Crosslinguistic Project on Pre- and Protomorphology in Language Acquisition*.

2 Ovdamorfologalaš ovdánanmuddun (eng. *premorphology*) adnojuvvo dat áigi morfologiija oččodeamis goas mánná oččoda sátnehámiid obbanaga, analyserekeahtes ovttahadkan. Árramorfologalaš muttusges (eng. *protomorphology*) mánná ipmirdišgoahtá morfologalaš hámiid ráhkadusa ja atnigoahtá sojahanhámiid produktiivvalaččat. Doahpagiid definišuvnnaid birra, gč. omd. Bittner ja earát 2003b: xl.

3. Davvisámegiela goallossubstantiivvaid ráhkadus

Sámegiela goallossánit leat unnán dutkojuvvon, muhto giellaoahpaid mielde dat leat eanas substantiivvat. Goallosadjektiivvat leat maid dábálaččat, ja muhtun vearbbatge leat ráhkaduvvon goallostemiin (gč. Nielsen 1926–1929: 287–299; Nickel & Sammallahti 2011: 662–671). Maiddá i advearbbat, konjunkšuvnnat ja pronomenat sáhttet leat goallostuvvon guovtti sánis, nugo *beallejámas*, *ijatbeaivái*, *sahtedohko*, *illáveaje*; *nugo*, *ovdalgo* ja *iešguhtege*, *juobbágoabbá*. Dasa lassin muhtun lohkosánit leat ráhkaduvvon goallostemiin, ovdamearkka dihte *oktanuppelohká*, *golbmačuođi*.

Goallossubstantiivvat leat guovttelágánat: vuollálasti (eng. *subordinate*) ja bálddalasti (eng. *coordinate*) goallossánit. Vuollálasti goallossánit leat dábálaččat endosentralaččat mii máksá ahte sánis bohtá ovdan dan refereanta. Ovdamearkka dihte *jávreguolli*-sáni vuodđooasis *guolli* bohtá ovdan ahte *jávreguolli* lea namalassii *guolli* ja *sátnegirji*-sáni vuodđooassi *girjiges čájeha* ahte *sátnegirji* lea soameslágán girji. Vuollálasti sánit sáhttet leat maiddá eksosentralaččat mii fas mearkkaša dan ahte sánis ii bođe ovdan dan refereanta. Ovdamearkka dihte *ruksestraddi* ii leat raddi, muhto cizáš mas lea rukses raddi, iige *alitnásti* leat násti, muhto *šaddu* mas leat alit, násttelágán lieđdelasttat. Vuollálasti endosentralaš goallossániid vuollejoavku leat nu gohčoduvvon apposišuvdnagoallossánit maid osiin lea seammasullasaš gaskavuolta go apposišuvdnakonstrukšuvnna osiin. Apposišuvdnagoallossánis mearusoassi ja vuodđooassi čujuhit seamma referentii, nugo dáin sániin: *Joavvna-áddjá*, *Máret-riehpu* ja *Ofelaš-filbma*. Apposišuvdnagoallossáni ja bálddalasti goallossáni erohus sáhtta muhtumin leat seadas. Ovdamearkka dihte sáni *gáibmeristeadni* mearusoassi *gáibmi* čujuha seamma referentii go vuodđooassi *risteadni*, muhto nuppe dáfus *gáibmi* maid spesifisere makkár dahje guđemuš risteatnis lea hupmu. (Gč. ISK § 398, 408, 422–423, 432–435.) Vuollálasti goallossániid lassin sámegiela leat maid muhtun bálddalasti endosentralaš goallossánit, earenoamážit goallostuvvon virgenamahusat, nugo *dulka-jorgaleaddji* ja *ekonomiijahoavda-hálddahusjodiheaddji*.

Goallossubstantiivva mearusoasis lea ollu variašuvdna, muhto dábálaččamusat mearusoassin lea substantiiva mii lea ovttaidlogu nominatiivahámis, ovdamearkka dihte sánis *mánnáolmmoš*, muhto sihke ovttaid- ja mánggaidlogu genetiiva leat maid mearusoasi dábálaš hámit, nugo sániin *mánágoahti* ja *mánáidgárdi*. Mearusoassi sáhtta leat eará hámiinnai: *albmáimannan* ja *buorrendoalli*. Go mearusoassin lea adjektiiva, de dat lea dábálaččat attribuhttahámis,

ovdamearkka dihte sánis *boaresbárdni*, muhto muhtumin maiddáí predika-tiivahámis, nugo sánis *bahádahku*. Jus adjektiivvas ii leat attribuhttahápmi, de dan sajis mearusoassin adnojuvvo substantiiva: *sálteguolli*. Mearusoassin sáhtta atnit adjektiivvalaččat maiddáí partisihipa perfeavtta ja preseanssa hámiid, nugo sániin *buollánhávvi*, *suohkulanmiessi* ja *boahtteáigi*. Substantiivva ja adjektiivva lassin mearusoassin sáhttet leat advearba, postposišuvdna, lohkosátni, pronomen ja vearbamáta, nugo sániin *ovdanbuktin*, *sismiessi*, *njealljeluovvar*, *iešdovdu* ja *boraguolli*. (Gč. Nickel & Sammallahti 2011: 662–669; Sammallahti 1994: 36–37.) Hupmangielas lea šaddan dábálaš atnit mearusoassin maiddáí eará gielaid sitáht-taloanid, nugo ovdalis namuhuvvon sánis *bruktrámbuvri* 'adnonbierggasrámbuvri' mas mearusoassin lea dárogiepla *bruke* 'atnit, geavahit' -vearbba partisihipa perfeavtta hápmi *brukt*. Sámegiela ja eará gielaid sániid definišuvnna in dattetge guorahala dás, baicca fuomášuhtán ahte ráđji daid gaskkas sáhtta muhtumin leat seadaš.

Goallossáni mearusoassi lea dábálaččat otnon, ja oatnun sáhtta leat máng-galágán, nugo dáin sániin boahá ovdan: *eadneolmmoš*, *guohtoneana*, *vuonáhku*, *johgáddi*, *beatnatbeaivvit*, *oahpahanvuohki* ja *áfruvvá*. Nuppe dáfus mearusoassi sáhtta leat maid oanokeahtes hámis, ovdamearkka dihte sániin *eatnigiella* ja *goarrunmašiidna*, dahje sihke otnon ja oanokeahtes variánta lea vejolaš: *lassegažaldat* ~ *lassigažaldat*, *mánnageahčči* ~ *mánnágeahčči*.

Dasa lassin mearusoassái sáhtta laktásit liigemorfema, nugo sániin *juolget-bealli*, *mánotbadji* ja *beanatgullan*. Mearusoassi sáhtta maid leat mainna nu lágiin čadačuovgameahttun (eng. *opaque*), nugo sánis *sotnabeaivi* mas *sotna* lea boares skandinávalaš loatna, vrd. dár. *son*(*dag*), isl. *sunnu*(*dagur*) (gč. omd. Sammallahti 1998: 263).

Sámegiela goallossánit leat nuppiiguin sániiguin morfofonologalaččat moalkát dan dáfus ahte mearusoasi hámis lea ollu variašuvdna. Nugo ovdalis namuhin, goallossániid ráhkadus lea unnán dutkojuvvon, ja ovdamearkka dihte aitto mearusoasi oatnumis dárbbášuvvojit eanet dieđut. Mearusoasi ja vuodđooasi semantihkalaš gaskavuodain leat maid unnán dutkamii vuodđuduvvon dieđut (gč. dattetge Ijäs 1995).

4. Máná goallossubstantiivvat

Dán guorahallama materiálas sihke máná ja rávesolbmo goallossubstantiivvat leat eanas namahusat, muhto goappašagat atniba dasa lassin ollu goallosnamaid. Goallosnamat dahket badjelaš 40 proseantta buot goallossubstantiivvain. Goallosnamat leat earenoamážit olbmonamat, báikenamat ja máinnaselliid namat, nugo *Káren Elle*, *Guovdageaidnu* ja *Mumiáhčči*, muhto goappánai informántta materiálas lea maid ovdamearkka dihte doaluid namma *Riddu Riđđu*. Namat *Káren Elle* ja *Riddu Riđđu* leat dás čállojuvvon dainna lágiin go nammaguoddi ja doaluid lágideaddjit ieža daid čállet. Eará ovdamearkkaid čálán dán artihkkalis dábálaččat (guđege giela) čállingiela normerejuvvon ortografiija mielde. Vaikko namat leat mihtilmas oassi máná ja rávesolbmo goallossubstantiivvain, de guođán daid dán guorahallama olggobeallai dan sivas go goallosnamat sáhttet mearusoasi ja vuodđooasi gaskavuoda dáfus leat nu earálágánat go goallosnamahusat. Goallosnamaid oččodeami berre baicca guorahallat sierra, earenoamážit dannego dat ii leat mu dieđu mielde olus guorahallojuvvon eará gielainge.

Máná vuosttaš goallossánit *čalbmeláset* (hámiin *dammelása* ja *damme-gas*) ja *gáfegohppu* leat registrerejuvvon agis 1;9. Dutkamuš sámegielat máná vearbahámiid oččodeamis čájehii ahte agis 1;8–1;10 vearbasojahanmorfologiija oččodeapmi sirdása ovdamorfologiija muttus árramorfologiija muddui (gč. Ijäs 2011: 183–185). Goallossániid ihtin árramorfologiija álggus, oktanaga ee. substantiivvaid ja vearbaid sojahanmorfologijain, lea registrerejuvvon maiddái eará gielaid oččodeami dutkamušain (gč. omd. Dressler ja earát 2010: 326; Argus ja earát 2014: 665; Nicoladis 2006: 122).

4.1 Goallossubstantiivvaid ráhkadus

Dábálaččamus goallossubstantiivatiipat (gč. kap. 3) ihtet máná giellamateriálii vuollel bealgoalmmátjahkásažžan. Eanas goallossubstantiivvat leat endosentralaš, vuollálasti sánit, muhto materiálii leat registrerejuvvon maiddái njeallje eksosentralaš sáni: *áhkabiddu* (mearraguolli, latiinnagillii *Myoxocephalus scorpius*), *johkaheasta* 'eatnoheasta, rávdnjeheasta', *vilbealle* ja *oambealle*. Gosii áibbas buot goallossubstantiivvat leat dakkárat main sihke mearusoassin ja vuodđooassin lea ovttaleksemat sátni. Máná materiálas leat dušše guokte goallossubstantiivva maid mearusoassi ieš lea goallostuvvon guovtti sánis, nubbi dain lea apposišuvdnagoallossátni *Unna Miáš -riehpu* ja nubbiges máná iežas ráhkadan sátni

niesteboazuskinke. Guovtteoasat mearusoasit leat unnán maiddái rávesolbmo giellamateriálas. Dat leat dávjá namat, muhto maiddái goallossánit, nugo dáin ovdamearkkain boahtá ovdan: *Guovža oadđá -girji*, *Björn Afzelius -rohkki*, *Snuhrrenieida-báidi ja sotnabeaiskuvla*.

Máná materiálas (nugo maiddái váhnema materiálas) lea substantiiva čielgasit eanas goallossubstantiivvaid mearusoassin, nugo sániin *guollegáhkku*, *riebančivga*, *sámeigiella*, *mánáidgárdi*, *Elina-heasta* ja *nohkkanáigi*. Adjektiiva ja advearba leat mearusoassin sániin *allaskuvla*, *vilgesvuostá* ja *eahkesbiebmu*. Sátni *vilgesvuostá* lea registrerejuvvon dušše oktii, ja mánná dadjá dan sátnegihppun, guvttiin váldodeattuin: *vilges vuostá*. Eará giela sátni lea mearusoassin sánis *karjalanbiebmu* mas *karjalan* lea suomagiela *Karjala* 'Gárjil' -nama genetiiva-hápmi. Sáni *karjalanbiebmu* orru motiveren suomagiel sátni *karjalanpiirakka* 'gárjilpiroga'. Eará giela sátnin sáhtá dulkot maiddái mearusoasi *pusle* goallossánis *puslespilla* 'bihttábordin, bihttáspeallu', vrd. dároggiela *pusle* 'buđaldit'. Analyseren sániid *karjalan* ja *pusle* dás normerejuvvon giela mielde loatnasátnin go lea váttis diehtit atnago mánná ieš daid sámeigiela vai eará gielaid sátnin. Dás namuhuvvon mearusoasettiippaid atná maid rávesolmmoš, muhto rávesolbmo materiálas lea daid lassin okta goallossubstantiiva man mearusoasi sátneluohká sáhtá dulkot sihke advearban ja postposišuvdnan: *sis* sánis *sisbuvssat*. Lohkosátni, pronomen ja vearbamáttá eai geavahuvvo mearusoassin eai máná eaige rávesolbmo materiálas.

Substantiivamearusoasit leat daid kásushámi dáfus njealjelágánat sihke máná ja rávesolbmo materiálas. Mearusoassi sáhtá leat jogo (1) ovttaidlogu nominatiivahámis, (2) hámis mii sáhtá ovddastit sihke ovttaidlogu nominatiivva ja genetiivva, (3) ovttaidlogu genetiivahámis ja (4) mánggaidlogu genetiivvas.

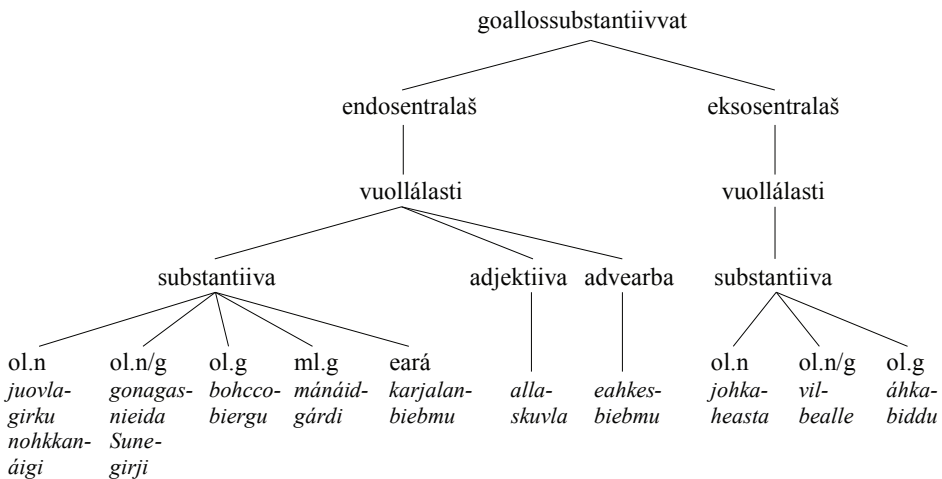
Eanas leksemaid mearusoasit leat ovttaidlogu nominatiivvas, ovdamearkka dihte sániin *johkaheasta*, *juovlagirku* ja *niesteboazu*. Muhtumat dain leat deverbála nomenat, nugo *riegádan* ja *nohkkan* sániin *riegádanbeaivi* ja *nohkkanáigi*. Muhtun leksemainges mearusoassi lea dakkár hámis mas ii goit prinsihpas sáhte dadjat leago dat ovttaidlogu nominatiiva- vai genetiivahámis. Mearusoassi sáhtá ovdamearkka dihte leat otnon hámis, nugo sánis *vilbealle*, dahje mearusoassin sáhtá leat golmma- dahje njealjestávvalsátni man ovttaidlogu nominatiiva lea ideanttaláš ovttaidlogu genetiivva otnon hámiin, ovdamearkka dihte sánis *gonagasnieida*. Mearusoassin sáhtá maid leat substantiiva man konsonánta-guovddázis ii leat dássemolsašuddan mii čájehivččii dan kásushámi, nugo sánis *Sune-girji*.

Dát máksá ahte gosii buot mearusoasit leat jogo ovttaidlogu nominatiiva- hámis dahje hámis maid lea vejolaš dulkot sihke ovttaidlogu nominatiivan ja genetiivan. Ovttaidlogu nominatiivva sáhttá dan dihte gohčodit sihke máná ja rávesolbmo goallossubstantiivvaid mearusosiid váldohápmiin.

Muhtun goallossubstantiivvain lea mearusoassin čielga ovttaidlogu genetiivahápmi, nugo sániin *sámegiella*, *suomagiella*, *bohccobiergu* ja *áhkabiddu*. Mearusoassin adno maid mánggaidlogu genetiivahápmi *mánáid* sániin *mánáid-boddu*, *mánáidgárdi* ja *mánáid-TV*. Fuomášán veara lea ahte MÁNÁID-TV-leksema mearusoassi lea registrerejuvvon maid ovttaidlogu genetiivahámis: *máná-TV*. Eai máná eaige rávesolbmo materiálas leat ovdamearkkat eará kásushámiid geavahusas goallossubstantiivva mearusoassin.

Vuolábeale govus áiccalmahttá mot goallossubstantiivvat juohkásit iešguđetlágán tiippaide daid ráhkadusa mielde.

Govus. Máná goallossubstantiivvaid juohkéseapmi iešguđetlágán tiippaide.

Vaikko rávesolbmo materiálas leat eambo goallossubstantiivvat ja ovttaskas goallossubstantiivaleksemat go máná materiálas, de daid juohkéseapmi iešguđetlágán tiippaide mearusoasi hámi mielde lea relatiivvalaččat ovttalágán. Dát guoská sihke mearusoasi sátneluohkkái ja hápmái. Áidna erohus lea dat ahte vaikko rávesolbmo goallossubstantiivvainge lea eanas háviid nominatiivvahápmásaš mearusoassi, de máná atná golmma vuosttaš mánu áigge mearusosiid mat leat aivve nominatiivahámis, dahje mearusosiid maid sáhttá dulkot sihke nomina-

tiivan ja genetiivan. Easka agis 2;0 máná materiálli leat registrerejuvvon vuosttaš čielga ovttaidlogu genetiivahámit sániin *bohccobiergu* ja *áhkabiddu*. Mánnggaidlogu genetiivages ihtá materiálli guokte mánu mañnel, agis 2;2, sánis *mánáid-TV*, ja agis 2;5 ihtet advearba ja adjektiiva sániin *eahkesbiebmu* ja *vilgesvuostá*. Seamma agis mearusoassin lea registrerejuvvon maiddái vuosttaš eará giela sátni: *karjalanbiebmu*. Tabellii 1 leat čohkkejuvvon máná goallosubstantiivvaid iešguđetlágán mearusoasit ovdamearkkaiguin ja daid ihtinagit. Nugo tabeallas boah távdan, de hámi dáfus dábálaččamus mearusoasit ihtet máná gillii vuollel bealgoalmmátjahkásažžan.

Mearusoassi	Ovdamearka	Ihtinahki
Ol. nominatiiva	<i>guollegáhkku</i>	1;9
Ol. nom./gen.	<i>riebančivga</i>	1;9
Ol. genetiiva	<i>sámegiella</i>	2;0
Ml. genetiiva	<i>mánáid-TV</i>	2;1
Adjektiiva	<i>vilgesvuostá</i>	2;5
Advearba	<i>eahkesbiebmu</i>	2;5
Eará	<i>puslespilla</i>	2;5

Tabella 1. Goallosubstantiivvaid mearusosiid ihtinagit.

Tomasello (2003: 173–175) dutkamusa mielde mánnái hubmojuvvon giela ráhkadusaid dávjodat váikkuha dasa man ortnegis mánná ieš atnigoah tá giela ráhkadusaid. Dát guorahallan sámegiela máná goallossániid oččodeamis duođašta Tomasello čuoččuha dan dáfus ahte mearusoasi hámiid ihtinagit korrelerjit mánnái hubmojuvvon giela mearusoasettiippaid frekveanssain. Dát máksá dan ahte iešguđetlágán mearusosiid ihtinortnet máná gielas čuovvu rávesolbmo mearusosiid hivvodaga. Nuppiiguin sániiguin dat mearusoasettiipat maid rávesolmmoš atná dávjimusat mánáin humadettiin, ihtet áramusat máná gillii. Dávjimusat adnon mearusoassi, nominatiiva, ihtá vuosttažin, ja nubbin dávjimus genetiiva nubbin. Goalmmádin eanemus rávesolmmoš atná mánnggaidlogu genetiivvaid mat ihtet máná gillii goalmmádin. Adjektiivvat, advearbbat ja eará gielaid sánit adnojit hárvvimusat, ja dat ihtet máná gillii mañimus. Dávjimus hámit leat dábálaččat seammás maiddá merkekeahates (eng. *unmarked*) hámit, ja

nugo eará gielain, de merkekeahates goallossátnetiippat ihtet vuosttažin maiddái sáme-gielat máná gillii (gč. omd. Dressler ja earát 2010: 343).

4.2 Goallossubstantiivvaid produktiiva geavahus

Ovdamorfologalaš giellaoččodanmutter máná oahppá sátnehámiid obbanaga, analyserekeahttá, nu ahte atná guđege leksema dušše ovttá sojahanhámis. Sáme-gielat máná atná ovdamearkka dihte vearbaleksemaid álggos dábálaččat dušše imperatiivva ovttaidlogu nuppi persovvna dahje preanssa ovttaidlogu goalmmát persovvna hámis (Ijäs 2011: 185–197). ADDIT-leksema sáhtá ovdamearkka dihte leat álggos dušše *atte*-hámis ja BOAHTIT fas *boahtá*-hámis. Dadistaga máná atnigoahttá leksemaid eanet go ovttá sojahanhámis, mii čájeha ahte son lea ipmirdišgoahttán giela morfologalaš proseassaid ja ahte son atnigoahttá giela produktiivvalaččat. Morfologiiija identifiserema kriteran lea adnojuvvon dat ahte máná gillii ihtet miniparadigmmain. Miniparadigmmain oavvilduvvo sojahanhámiiid joavku mas okta leksema lea unnimusat golmma iešguđetlágán sojahanhámis, ovdamearkka dihte *boađe*, *boahtá* ja *bođii*. Hámit galget leat registrerejuvvon ovttá mánu báddemiin. (Miniparadigma definišuvvna birra gč. Bittner ja earát 2003a: xvi, xxxix; Kilani-Schoch & Dressler 2002.) Dressler ja earát (2010: 326–327) leat heivehan *miniparadigma*-doahpaga goallossániid oččodeami guorahallamii nu, ahte miniparadigmmain rehkenastojit ihtán máná gillii dalle go máná atná goallossáni osiid maiddá iehčanas sátnin dahje eará goallossániid oassin. Goallossáni osiin oavvilduvvo dás mearusosi ja/dahje vuodđooasi leksema iige ovdamearkka dihte dihto sojahanhápmi (Wolfgang U. Dressler [persovvnalaš gulahallan]).

Dán guorahallamis sullii bealli máná goallossubstantiivvain leat dakkárat ahte daid mearus- ja vuodđooasit leat registrerejuvvon maiddá iehčanas lekseman dahje nuppi goallossáni oassin – vaikko eai álo ovttá mánu báddemiin. Dakkár goallossubstantiivvat leat ovdamearkka dihte *guollegáhku*, *guovža-áhčči*, *čuovgadoardna*, *eadnegáhttu*, *gonagasnieida*, *miessemánnu*, *ruskalihti*, *juovlagirku* ja *njoammelčivga*. Ovttaskas leksemaid atnu sihke goallossubstantiivva oassin, ja iehčanas sátnin dahje nuppi goallossáni oassin lea registrerejuvvon vuosttaš háve agis 1;9. Vuosttažin dákkár opposištuvdna lea vuohttimis sániin *čalbmeláset* ja *čalbmi*. Nubbi opposištuvdna lea *guollegáhku*-sánis ja dan osiin: sihke *guollegáhku* ja *gáhku* leat registrerejuvvon agis 1;10 ja *guolli*-sátniges agis 1;11. Dušše nuppi dán opposištuvvnain sáhtá dadjat deavdit miniparadigma

kriteria go sihke *guollegáhkku*, *gáhkku* ja *guolli* leat registrerejuvvon ovtta mánu áigge, agis 1;10.26–1;11.15.

Muhtun goallossubstantiivvain dušše nubbi oassi adno iehčanas sátnin dahje eará goallossáni oassin, čuovvovaš ovdamearkkain dat čállojuvvojit buoiddes čálagiin: *riegádanbeaivi*, *mánáidgárdi*, *borransuoidni*, *juovlafeasta*, *biebmodoassa* ja *vuoktačuohppi*. Moatti sánis sihke mearus- ja vuodđooassi adnojit dušše ovtta áidna goallossubstantiivva oassin, dat sánit leat *áhkabiddu*, *nohkkanáigi*, *sámegiella* ja *bátnehoavttir*. *Áhkabiddu* lea eksosentralaš sátni man oasis eai adnojuvvo dálá gielas nu dávjá, ja dan dihte ii leat vuordemeahttun ahte dat eai leat registrerejuvvon iehčanas sátnin eaige eará goallossániid oassin. *Nohkkanáigi*- ja *sámegiella*-sániid oasisitges leat abstrákta substantiivvat, ja dakkáriid mánná atná muđuige unnit go konkrehta substantiivvaid. *Bátnehoavttir* lea áidna dán njealji sánis mii čohkiida guovtti konkrehta vuodđosubstantiivvas, muhto mas mearus-oassi ja vuodđooassi eai leat liikká registrerejuvvon iehčanas sátnin dahje eará goallossubstantiivvaid oassin.

Goallossubstantiivvat main osiin dušše nubbi dahje ii goabbáge adnojuvvo iehčanas sátnin dahje eará goallossáni oassin, čájehit ahte mánná oččoda goallossániid maiddá obbanaga. Earenoamážit semantihkalaččat čadačuovgameahttun sánit *áhkabiddu*, *vilbealle* ja *oambealle* leat buorit ovdamearkkat das ahte buot máná goallossánit eai leat su iežas goallostanmáhtu buktagat.

Ovttaskas leksemaid sojahusas leat materiálas muhtun ovdamearkkat. Vuosttaš dain lea opposišuvdna *guollegáhkku* : *guollegáhku* agis 1;10, muhto dát hámit leat registrerejuvvon bođusátnin nu ahte daid sáhtá leat problemáhtalaš duodaštit guoktin sierra sojahanhápmiin. Bealgoalmmátjáhkásažžan ihtigohtet eará sátnebárat main lea nominatiivva ja genetiiva-akkusatiivva opposišuvdna: *guorbmebiila* : *guorbmebiilla* agis 2;7 ja *juovlakaleanddar* : *juovlakaleandara* agis 2;8. Seamma agis ihtá maid nominatiivva ja lokatiivva opposišuvdna: *mánáidgárdi* : *mánáidgárddis*, ja guokte mánu maŋjel, agis 2;10, lea registrerejuvvon nominatiivva ja illatiivva erohus: *niesteboazu* : *niestebohccui*. Namuhan veara lea maid lokatiivva ja illatiivva opposišuvdna mii lea registrerejuvvon báikenamas *Kárášjogas* : *Kárášjohkii* agis 2;7. Fuomášahtti lea datnai ahte vaikko goallosátnemateriálas ii leat golmma sierra sojahanhámi opposišuvdna, de báikenamas *Guovdageaidnu* lea ovtta mánu áigge agis 2;7.28–2;8.27 registrerejuvvon golmma fonologalaš hámi opposišuvdna: *Guovdageainnu* : *Guovdagean* : *Guovdageainnus*. Tabellii 2 lean čohkken máná goallossániid sojahanhámiid ihtinagiiguin.

Ahki	Ol. nom.	Ol. gen.-akk.	Ol. ill.	Ol. lok.
1;10	<i>guollegáhku</i>	<i>guollegáhku</i>		
2;7	<i>guorbmebiila</i>	<i>guorbmebiilla</i>		
2;8	<i>juovlakaleanddar</i>	<i>juovlakaleandara</i>		
2;8	<i>mánáidgárdi</i>			<i>mánáidgárddis</i>
2;10	<i>niesteboazu</i>		<i>niestebohccui</i>	

Tabealla 2. Goallossubstantiivvaid sojahanhámit.

Goallossubstantiivvaid produktiiva geavahussii čujuhit maiddá sánit maid mánná ráhkada ieš, namalassii ođđa goallossánit dahje nu gohčoduvvon neologismmat (eng. *neologisms*). Neologisman leat rehkenaston dakkár sánit maid mánná ráhkada goallostemiin ja mat spiehkcasit rávesolbmuidgiela goallossániin (gč. omd. Lieko 1998: 550), muhto mánáidgiela ođđa goallossáni definišuvdna lea problemáhtalaš gažaldat mii ii leat mu dieđu mielde vuđolaččat suokkardallon. Jus ulbmilin lea guorahallat máná máhtu atnit goallosteami vejolašvuđaid, de ii oro heiveme defineret ođđa goallossáni ilá čavga. Eai buot sánit mat dutkan-girjjálašvuđas leat ovdanbuktojuvvon mánáidgiela neologisman, leat ođđa sánit dan mearkkašumis ahte dat eai leat geavahuvvon ovdal. Goallossániid mat leat adnojuvvon mánáid iežaset ráhkadan ođđa sátnin, leat gávdnan ovdamearkka dihte Interneahtas (Klaus Laalo [persovnnalaš gulahallan]), nugo suomagiel sáni *pissapaikka* 'cissanbáiki' (Lieko 1998: 554). Dán barggus defineren ođđa goallossáni pragmahtalaččat ja rehkenastán neologisman dakkár sániid mat eai leat sajáiduvvan rávesolbmuidgillii ja maid navddán máná ráhkadan iežas giella-ipmárdusa vuodul almmá gulakeahtta daid earáin.

Máná vuosttaš goallossátni mii spiehkkaša rávesolbmuidgieldas, lea *guollegolli* agis 1;11, muhto dan lea buoremus dulkot meattáhussan maid mánná dadjala go lea muđui hupmame golleguoli birra. *Guollegolli*-sáni duohken orru leame dan fonologalaš ovttalágánvuolta *golleguolli*-sániin. Agis 2;1 ihtá vuosttaš goallossátni maid sáhtta atnit mánáidgiela neologisman: *guovžaáhčči*. Neologismmaid ihtinagiin leat eará suoma-ugralaš giellaid guorahallamiin gávnahan oalle stuora variašuvnna. Esttegielat nieiddaža giellamateriálii neologismmat leat registrerejuvvon juo agis 1;5 go fas guovtti esttegielat bártnáža materiálii dat ihtet maŋnelis: agiin 1;10 ja 2;1 (Argus ja earát 2014: 662–663). Suomagielat nieiddaža materiáliiges neologismmat leat registrerejuvvon agis 1;7 ja bártnáža

materiálii agis 2;2 (Laalo [giehtačálus]). Lea váttis dadjat leatgo ahkevariašuvnna duohken metodalaš, individuála vai eará sivat, muhto sámegielat nieiddaža gillii neologismmat orrot ihtime sullii seamma agis go este- ja suomagielat bártnážiid gillii, vehá mannelis go nieiddažiid gillii.

Sámegielat máná materiálas lassánit agi 2;5–2;6 rájes sihke goallossubstantiivvaid geavahus ja ovttaskas leksemaid ja iešguđetlágán goallossátnetiippaid lohku (Ijäs [giehtačálus]), ja dán agi rájes ihtet maid eambo neologismmat. Dábálaččamusat dain leat dakkárat main mearussoassin lea jogo *eadni-* dahje *áhčči-* ja vuodđooassin eallinamahus, nugo sániin *eadniheasta*, *eadnigáhttu*, *eadnibeana*, *áhččiheasta*, *áhččigáhttu*, *áhččiibeana* ja *áhččinjoammil*. Dát goallossánit eai jogo oba leatge váhnema báttiin dahje leat registrerejuvvon máná materiálii ovdalگو váhnema materiálii. Dát sánit čájehit ahte máná lea fuobmán vuogi mainna lágiin sáhtta ráhkadit goallossániid mat almmuhit (stoahkanhearva)elliid «váhnenvuoda». Eará goallossubstantiivvat maid máná lea ráhkadan ieš, leat *juovlamáná*, *borransuoinnit* ja *niesteboazuskinke*. *Juovlamáná*-sáni motiivan sáhtta leat juovlasálbma *Okt' máná Betleheimis lea* maid máná lávii lávlodit. *Borransuoinnit*-sáni máná ráhkadastáges heasttaiguin stoagadettiin go váhnen evttoha iežas heastta mannat borrat suinniid: «Okei, dát máná borrat suinniid», ja máná vástida dasa (suhtus): «Ii die leat borransuoinnit». *Niesteboazuskinke*-sáni máná atná láibbi boradettiin go leaba áhčiinis hupmame niestebohcco birra. Mánás lea láibevejahas alde spiinnebierrgus ráhkaduvvon láibebeajoš (dár. *skinke*, su. *kinkku*), ja go váldá dan eret, de geahčasta láibevejahassii, moddjesta ja dadjá man nu sivas ahte «de šattai mus niesteboazuskinke». Neologisman sáhtta rehkenastit maiddá apposišuvdnagoallossániid *pandariehpu* ja *Unna Miáš -riehpu*.

Buot neologismmat leat mearussoasi kásushámi dáfus ovttalágánat: mearussoassin máná atná aivve ovttaidlogu nominatiivahámi dahje hámi man sáhtta dulkot sihke ovttaidlogu nominatiivan ja genetiivan. Dát čájeha ahte máná lea oahppan substantiivvaid dábálaččamus goallostanvuogi vuodđoprinsihpa maid atná dasto buotlágán goallossubstantiivvain – makkár semantihkalaš gaskavuoh-ta daid osiin ain leaš. Goallossánit maid mearussoassin lea *i*-máttat substantiiva *eadni-* dahje *áhčči-*, spiehkcasit rávesolbmuidgielas mearussoasi soggevokála dáfus. Máná sániid mearussoasit leat largohámis vaikko jovssushámiin soggevokála oatnu: máná dadjá ovdamearkka dihte *eadniheasta* vaikko rávesolmmoš dajašii *eadneheasta*. Soggevokála kvalitehta erohus máná ráhkadan hámis ja jovssushámis bohtá maid ovdan sánis *niesteboazuskinke*: rávesolbmuidgielas *boazu*-substantiivva soggevokála oatnu *o:n* go sátni lea goallossáni mearussoassin,

nugo sániin *boazodoallu*, *boazobeana* ja *boazolohku*. Fuomášán veara lea ahte *niesteboazuskinke*-sáni mearusoasis mii ieš lea goallossátni, *niesteboazu*, soggevokála *e* lea ideanttalaš jovssushámi soggevokálain. Nuppe dáfus fas ovdalis namuhuvvon *guollegolli*-sánis mearusoassi lea máná gielas allegrohámis. Dasa sáhtta váikkuhit *guollegáhku*-sáni mearusoasi hápmi mii lea mánnái oahpis ovddežis. Dan manne mánná atná neologismmaid mearusoassin largohámiid, muhto eará goallossániid mearusoassin allegrohámiid, berre guorahallat dárkileappot. Dát lea miellagiddevaš gažaldat earenoamážit dannego soggevokála kvalitehta ja kvantitehta ii muđui oro dagaheame váttsivuodaid mánnái. Ovda-mearkka dihte mu ovddit dutkamuša (Ijäs 2011) materiála čájeha ahte agis 1;10–3;0 mánná atná *i*-máttat vearbaid imperatiivva ovttaidlogu 2. persovnna hámiid gosii aivve allegrohámis: badjel 30 hámi leat allegrohámis, ja dušše ovttas lea čielga largohápmi. Dán goallossátnedutkamuša neologismmaid hámit čájehit ahte Argusa ja earáid (2014: 666) čuoččuhusa sámegeiela goallossániid mearusoasi fonologalaš hámi očcodeamis berre modifiseret nu, ahte máná eanas, muhto ii buot, mearusosiid soggevokála lea ovttalágán jovssushámi soggevokálain.

Neologismmaid mearusoasi kásushámi válljen sáhtta maid spiehkkašit ráves-olbmo giellaipmárdusas. *Niesteboazuskinke*-sáni mearusoassin heivešii ráves-olbmogielas buorebut genetiiva- go nominatiivahápmi, seamma vuogi mielde go sániin *sávzzabiergu* ja *bohccobiergu*, namalassii *niestebohccoskinke*. Nuppe dáfus fas mánná sáhttáge – ainjuo prinsihpas – atnit *boazu*-hámi **boahcu*-sáni genetiivan go bárrastávvalnomeniin genetiivvas lea geahnohis dássi, nugo sánis *čáhci* : *čázi*.

5. Konklusuvnnat

Máná vuosttaš goallossubstantiivvat leat registrerejuvvon ovda- ja árramorfoloogia gaskasaš sirdášanmuuttus, agis 1;9, ja vuollel bealgoalmmátjahkásažžan máná gillii leat ihtán buot dábálaččamus mearusoassetiippat. Álggos mearusoassin leat aivve ovttaidlogu nominatiivahápmásaš substantiivvat, muhto agiid 2;0 ja 2;5 gaskkas mánná atnigohtá maiddá earalágán goallossubstantiivvaid. Mearusoasi kásushápmiin ihtet dalle ovttaid- ja mánggaidlogu genetiiva, ja mearusoassin sáhtta maid leat advearba, adjektiiva ja eará giela sátni.

Nugo ovdalis lean namuhan, de eará gielaide dutkamušat leat čájehan ahte mađe eanet goallostanmorfoloogia gielas lea, dađe árabut goallossánit ihtet máná

gillii. Sámegiela goallostanmorfologiija vallji eará gielaid ektui ii leat mihtiduvon, muhto čielggas lea ahte goallosteapmi lea sámegiela produktiiva sátneráhkanvuohki ja ahte sámegiela goallostanmorfologiija ja -morfofonologiija lea oalle girjái. Dan dihte ii leat vuordemeahttun ahte goallossubstantiivvat leat registrerejuvvon sámegielat máná giellamateriálii juo morfologiija očcodeami árra muttus.

Máná goallossubstantiivvain vuhtto čielga oktavuoha rávesolbmo goallossániide. Máná atná buot daid mearusoasettiippaid mat leat registrerejuvvon váhnema giellamateriálii, earret ovttá: advearbba/postposišuvnna *sis*, ja dat mearusoasettiipat maid rávesolmmoš atná dávjjimusat, ihtet máná gillii áramusat. Seammás maid váhnen atná eanas dakkár goallossubstantiivvaid mat gullet hámi dáfus sámegiela dábálaččamus goallossátnetiippaide. Mearusoasettiippaid morfotávssalaš čađačuovgivohta ja frekveansa gahččet nuppiiguin sániiguin mángii oktii maiddái jovssusgielas, ja dan dihte lea váttis diehtit goabbá dain váikkuha eambo máná goallossubstantiivvaid očcodeapmái. Dat ahte máná giella korrelere rávesolbmo gielain, lea goit čielggas.

Máná eanas goallossubstantiivvaid mearusoasis ja vuodđooasis lea čađačuovgi semantihkalaš gaskavuoha, muhto dasa lassin máná atná sániid maid oasis leat juogo ollásit dahje belohakkii čađačuovgameahttumat, nugo *oambealle*, *áhkabiddu* ja *mánáidgárdi*. Dákkár sánit čájehit ahte máná oččoda maiddái dakkár goallossániid maid osiid semantihkalaš gaskavuoha ii leat nu čielggas, jus dat leat muđui mainna nu lágiin mihtilmasat su árgabeaivvis.

Máná iežas ráhkadan goallossubstantiivvain, neologismmain, boahtá ovdan ahte mearusoasi hápmi spiehkka muhtumin rávesolbmo mearusoasi hámis. Dát guoská earenoamážit mearusoasi soggevokála kvalitehtii ja kvantitehtii, muhto maiddái kásushámi válljemii, nugo sániin *eadniheasta* ja *niesteboazuskinke*. Dán guorahallama materiálas leat goit nu unnán ja nu ovttalágán goallossánit maid máná ieš lea ráhkadan, ahte neologismmaid morfologiija ja morfofonologiija berre guorahallat maiddái eará mánáid giellamateriálain. Neologismmaid guorahallan stuorit materiálas lea dehálaš dannego dat sáhttet addit lassieduid das man muđui máná oahppá goallossániid analyserekeahes ja analyserejuvvon ollisvuhtan.

Dat ahte máná atná neologismmaid ja eará sániid maid ráhkadus spiehkka rávesolbmuidgiela ráhkadusas, ovdamearkka dihte *áhččibeana* ja *máná-TV*, čájeha ahte goallosteapmi lea produktiiva sátneráhkanvuohki máná gielas. Eará sánit fas, nugo *áhkabiddu* ja *vilbealle*, čujuhit dasa ahte máná oččoda muhtun

goallossániid obbanaga, analyserekehtes ollisvuohtan. Mánná atná nuppiiguin sániiguin goabbatlágán vugiid oččodit goallossániid.

Giitosat

Giittán Ole Henrik Magga ságastallamiin sámegeiela goallossániid birra, ja kommentárain dán čállosa ovddit veršuvdnii. Giitu maid Sámi dieđalaš áigečállaga doaimmahusgoddái ja anonyma árvoštallái kommentárain ja rávvagiin. Čállosa váilevašvuođain vástidan dieđusge ieš.

Gáldut

Materiála

Kodifiserejuvvon ja systematiserejuvvon goallossubstantiivvat mat leat čohkkejuvvon ovttá máná giellamateriálas mii lea báddejuvvon agis 1;8–3;0. Materiála lea čállis.

Girjjálašvuohta

- Argus, Reili & Kazakovskaya, Victoria 2013: Acquisition of compounds in Estonian and Russian: Frequency, productivity, transparency and simplicity effect. – *Estonian Papers in Applied Linguistics* 9/2013: 23–42. <<http://dx.doi.org/10.5128/ERYa9.02>> (19.12.2014).
- Argus, Reili & Ijäs, Johanna Johansen & Laalo, Klaus 2014: Liitnimisõnade omandamine eesti, soome ja saami keeles: ühist ja erinevat. [Engelasgiel čeahkkáigeassu: Acquisition of compound nouns in Estonian, Finnish and Sami: similarities and differences.] – *Keel ja Kirjandus* 8–9/2014: 648–669. Maiddái: <<http://kjk.eki.ee/en/issues/2014/8-9/538>> (19.12.2014).
- Baal, Biret Anne Bals 2009: Substantiivvaid máttaluohkát mánáidgielas. – Johanna Ijäs & Nils Øivind Helander (doaimm.), *Sáhkavuoruiin sáhkan. Sámegeiela ja sámi girjjálašvuođa muhtin áigeguovdilis dutkanfáttát*. Dieđut 1/2009. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. 42–53. <<http://hdl.handle.net/11250/177062>> (31.8.2014).

- Bals, Berit Anne 2004: The acquisition of grade alternation in North Saami. – *Nordlyd. Tromsø University Working Papers in Language & Linguistics* 32 (1): 1–27. <<http://septentrio.uit.no/index.php/nordlyd/article/view/56/55>> (19.12.2014).
- Berman, Ruth 2009: Children’s acquisition of compound constructions. – Rochelle Lieber & Pavol Štekauer (doaimm.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press. 298–322.
- Bittner, Dagmar & Dressler, Wolfgang U. & Kilani-Schoch, Marianne 2003a: Introduction. – Dagmar Bittner & Wolfgang U. Dressler & Marianne Kilani-Schoch (doaimm.), *Development of Verb Inflection in First Language Acquisition. A Cross-Linguistic Perspective*. Studies in Language Acquisition 21. Berlin & New York: Mouton de Gruyter. vii–xxxvii.
- Bittner, Dagmar & Dressler, Wolfgang U. & Kilani-Schoch, Marianne 2003b: Specific terms used in common by the contributors to the present volume. – Dagmar Bittner & Wolfgang U. Dressler & Marianne Kilani-Schoch (doaimm.), *Development of Verb Inflection in First Language Acquisition. A Cross-Linguistic Perspective*. Studies in Language Acquisition 21. Berlin & New York: Mouton de Gruyter. xxxix–xl.
- Clark, Eve V. & Gelman, Susan A. & Lane, Nancy M. 1985: Compound Nouns and Category Structure in Young Children. – *Child Development* 56: 84–94.
- Dressler, Wolfgang U. & Lettner, Laura E. & Korecky-Kröll, Katharina 2010: First language acquisition of compounds. With special emphasis on early German child language. – Sergio Scalise & Irene Vogel (doaimm.), *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Current Issues in Linguistic Theory 311. Amsterdam: John Benjamins. 323–344.
- Dressler, Wolfgang U. & Lettner, Laura E. & Korecky-Kröll, Katharina 2012: Acquisition of German diminutive formation and compounding in a comparative perspective. Evidence for typology and the role of frequency. – Ferenc Kiefer & Mária Ladányi & Péter Siptár (doaimm.), *Current Issues in Morphological Theory. (Ir)regularity, analogy and frequency. Selected papers from the 14th International Morphology Meeting, Budapest, 13–16 May 2010*. Amsterdam: John Benjamins. 237–264.
- Ijäs, Johanna 1995: *Sirpmá luossagilvvuin goargŋun- ja suhkangilvvuide Buolbmá-gis. Goallossániid ja sátnelihtuid partiála, lokála ja temporála gaskavuodát. Váldofágabargu, Sámi ossodat, Gielaid ja girjjálašvuoda instituhtta, Tromssa universitehta*.

- Ijäs, Johanna 2004: Fuomášumit muhtun simultána guovttegielat máná árra giellaoččodeamis. – *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2004: 119–131.
- Ijäs, Johanna Johansen 2011: *Davvisámegiela finihitta vearbaid sojahanvuogáda-ga oččodeapmi vuolled golmmajahkásaš máná gielas*. Kárášjohka: Davvi Girji. <<http://hdl.handle.net/11250/177042>> (31.8.2014).
- Ijäs, Johanna Johansen [giehtačálus]: The acquisition of compound nouns in Saami.
- ISK = Hakulinen, Auli & Vilkuna, Maria & Korhonen, Riitta & Koivisto, Vesa & Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Maiddái: <<http://scripta.kotus.fi/visk>> (31.8.2014).
- Kilani-Schoch, Marianne & Dressler, Wolfgang U. 2002: The emergence of inflectional paradigms in two French corpora: an illustration of general problems of pre- and protomorphology. – Maria Voieikova & Wolfgang U. Dressler (doimm.), *Pre- and Protomorphology: Early Phases of Morphological Development in Nouns and Verbs*. LINCOS Studies in Theoretical Linguistics. Muenchen: Lincom Europa. 45–59.
- Laalo, Klaus [giehtačálus]: Acquisition of compounds in Finnish.
- Lieber, Rochelle & Štekauer, Pavol 2009: Introduction: status and definition of compounding. – Rochelle Lieber & Pavol Štekauer (doimm.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press. 3–18.
- Lieko, Anneli 1998: Lapsen kielen uudissanat. – *Virittäjä* 102: 550–570.
- Mellenius, Ingmarie 1997: *The Acquisition of Nominal Compounding in Swedish*. Travaux de l'institut de linguistique de Lund XXXI. Lund: Lund University Press.
- Nickel, Klaus Peter & Sammallahti, Pekka 2011: *Nordsamisk grammatikk*. Karasjok: Davvi Girji.
- Nicoladis, Elena 2002: What's the difference between 'toilet paper' and 'paper toilet'? French-English bilingual children's crosslinguistic transfer in compound nouns. – *Journal of Child Language* 29: 843–863.
- Nicoladis, Elena 2006: Preschool Children's Acquisition of Compounds. – Gary Libben & Conia Jarema (doimm.), *The Representation and Processing of Compound Words*. Oxford: Oxford University Press. 96–124.
- Nielsen, Konrad 1926–1929: *Lærebok i lappisk (samisk). I. Grammatikk. Lydlære, form-lære, ord-dannelseslære og syntaks samt tillegg*. Oslo: Universitetsforlaget.

- O'Grady, William 2005: *How Children Learn Language*. Cambridge approaches to linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rowland, Caroline 2014: *Understanding Child Language Acquisition*. Understanding Language series. London & New York: Routledge.
- Sammallahti, Pekka 1994: Sátnegoallosteapmi ja čállinvuohki. – Vesa Guttorm (doaimm.), *Tearbmasymposia raporta*. Dieđut 3/1994. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta. 35–42.
- Sammallahti, Pekka 1998: *The Saami languages. An Introduction*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Tomasello, Michael 2003: *Constructing a Language. A Usage-Based Theory of Language Acquisition*. Cambridge: Harvard University Press.

Noun compounds in North Saami language acquisition

This article deals with compound nouns in one North Saami-speaking child under the age of three. The first compounds were recorded at age 1 year 9 months, i.e. during the transitional phase between pre- and protomorphology. The most common morphological types of compound nouns appeared in the child's language before age 2 years 6 months. They are all subordinate compounds. Most are endocentric, but some exocentric words were also noted. The non-head is usually a noun consisting of one lexeme, but the non-head may itself also be a compound made up of two nouns. In some cases, the non-head may be an adverb, an adjective or a word from a language other than Saami. The non-head is usually in the nominative singular. In a few words, however, the non-head is genitive singular or plural. The frequency of various non-heads in child-directed speech corresponds with the order of appearance of different types of compounds in the child's language. This also correlates well with the amount of different types of compound words used by the child.

Keywords: language acquisition, morphology, word formation, compound, compound noun, North Saami

JOHANNA JOHANSEN IJÄS
Sámi University College
johanna.ijas@samiskhs.no